

กลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิช¹

Pragmatic Strategies in Udom Taepanich's Stand-Up Comedy

พัฒนาศัย พัทธเดช²

อุมาภรณ์ สังขมาน³

บทคัดย่อ

วาทกรรมที่สร้างอารมณ์ขันสามารถปรากฏกลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ได้มากกว่าหนึ่งกลวิธี ซึ่งอุดม แต่พานิชใช้กลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ในการแบ่งปันเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ระหว่างตนเองกับผู้ฟัง โดยผู้ฟังอาจต้องมีประสบการณ์หรือความรู้เบื้องหลังจึงสามารถเข้าใจมุกตลกดังกล่าวได้ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ที่ปรากฏในประเภทวาทกรรมที่สร้างอารมณ์ขัน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการแสดงสดเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิช จำนวน 12 ตอน

จากการศึกษากลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์พบว่าประเภทวาทกรรมที่สร้างอารมณ์ขันสามารถปรากฏกลวิธีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ 10 กลวิธี ได้แก่ การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ การเสียดสี การกล่าวเกินจริง การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลก การโยงเรื่องสัปดน การตำหนิตนเอง การลวง การพูดเข้าหาผู้ชม การชมตนเอง และการหักมุม นอกจากนี้พบว่าวาทกรรมที่สร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับการละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความตลกขบขันด้วยการนำเสนอพฤติกรรม หรือวาทที่ผิดไปจากค่านิยม

คำสำคัญ: อุดม แต่พานิช, อารมณ์ขัน, เดี่ยวไมโครโฟน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “วาทกรรมที่สร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิช”

² นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

Speech acts contributing to a sense of humor express several pragmatic strategies. Udom Taepanich, Thailand's popular comedian, also makes use of these pragmatic strategies to share his stories and experiences with audiences. In order to understand his humors, background knowledge is required for them. Research data provided in this article was retrieved from 12 episodes of Udom Taepanich's stand-up comedies.

With the use of pragmatic strategies, the genres of speech acts making humor disclose ten pragmatic strategies: violations of conventions, satire, overstatement, making general matters funny, linking indecency, self-accusation, garden path, engaging audience, self-compliment, and twist ending. Furthermore, there is a relation between speech acts contributing to a sense of humor in Udom Taepanich's stand-up comedy shows and violations of conventions. This creates humors through behaviors, unconventional words, and social norms.

Keywords: Udom Taepanich, Humor, Stand-Up Comedy

1. บทนำ

การแสดงเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิชเป็นหนึ่งในการแสดงที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในประเทศไทย (ไทยรัฐ, 2556) ซึ่งการแสดงเดี่ยว ๆ แตกต่างกับการแสดงทอล์คโชว์ทั่วไป กล่าวคือ การแสดงทอล์คโชว์ทั่วไปจะใช้เวลาตั้งหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง และนำผู้ฟังไปสู่เป้าหมายด้วยการยกตัวอย่างไปเรื่อย ๆ แต่การแสดงเดี่ยวจะมีหัวข้อในการพูดที่หลากหลาย และแต่ละหัวข้อจะพูดไปตามแผนของการแสดง (สุทธิชัย ปัญญโรจน์, 2556) อีกทั้งยังมีการแทรกอารมณ์ขันพร้อมกับการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงนั้น ด้วยการพูดแบบบทพูดเดี่ยว พร้อมกับการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องที่ทำให้การแสดงเดี่ยว ๆ ของอุดม แต่พานิชมีความน่าสนใจ

ภาษาที่ใช้ในการแสดงเดี่ยว ๆ ไม่เพียงทำหน้าที่เพื่อแจ้งข้อมูลให้ผู้ฟังรับทราบเท่านั้น แต่ถ้อยคำที่ใช้ยังก่อให้เกิดการกระทำ เรียกว่า “วจนกรรม” อีกด้วย ซึ่งวจนกรรมแต่ละประเภทมีเจตนาที่แตกต่างกัน จันทิมา หวังสมโชค (2549) ได้กล่าวถึงวจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขันว่าสามารถจำแนกเป็นสองกลุ่มคือ วจนกรรมที่มีเจตนาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน และวจนกรรมที่มีเจตนาเพื่อใช้สื่อความทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทการเล่น⁴ จากการศึกษาโครงการนำร่องในเรื่องวจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่

⁴ บริบทการเล่น หมายถึง สถานการณ์ในการสื่อสารที่เป็นเหตุการณ์สมมติ หรือเป็นการแสดง

พานิชพบว่าถ้อยคำที่ใช้ในการแสดงเดี่ยว ๆ มีเจตนาหลัก คือ การสร้างอารมณ์ขัน และมีเจตนารอง คือ เจตนาที่ใช้ในการสื่อความทั่วไป เนื่องจากการแสดงเดี่ยว ๆ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความตลกขบขัน

จากการศึกษาการสร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิช นอกจากเจตนาหลัก และเจตนารองจะมีความน่าสนใจแล้ว กลวิธีที่ใช้นำเสนอความตลกขบขัน มีความน่าสนใจเช่นเดียวกัน ซึ่งกลวิธีการนำเสนอความตลกขบขันโดยทั่วไปอาจจำกัดอยู่เพียงระดับเสียง ระดับคำ ระดับโครงสร้างหรือยึดตามความหมายเป็นหลัก จากการศึกษาโครงการนำร่องพบว่า ความตลกขบขันในเดี่ยวไมโครโฟนจะต้องอาศัยการตีความจากสิ่งที่ยูนอกเหนือจากรูปภาษาร่วมด้วย เนื่องจากความตลกขบขันในเดี่ยวไมโครโฟนไม่ได้เกิดจากรูปภาษาเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่ทำให้เกิดความตลกขบขันอาจเกิดจากบริบท ความรู้พื้นฐานของผู้พูดและผู้ฟังที่มีร่วมกัน และความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมประกอบกับการตีความ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการศึกษากลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยศึกษาจากการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 1 ถึง 10 และตอนพิเศษ 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 12 ตอน

2. วัจนกรรม

ออสติน (Austin, 1962) ได้เสนอแนวคิดเรื่องวัจนกรรม และให้ความเห็นว่าการแสดงถ้อยคำไม่ได้ทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลให้ผู้อื่นทราบเท่านั้น แต่ยังมีพลังทำให้เกิดการกระทำคือถ้อยคำใด ๆ ของผู้พูดไม่ใช่เพียงการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงเจตนาบางอย่างที่ทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งวัจนกรรมคือการกระทำโดยใช้คำพูด และวัจนกรรมจะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขเหมาะสมของการกระทำนั้น (Searle, 1969: 66-67)

แนวคิดเงื่อนไขเหมาะสมมีผู้เสนอแนวคิดที่สำคัญคือ ออสติน (Austin, 1962) ที่นำเสนอแนวคิดเรื่องเงื่อนไขเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ประเภทวัจนกรรมโดยมุ่งเน้นสถานการณ์ในการใช้ภาษาที่เป็นทางการ ต่อมาเซิร์ล (Searle, 1969) ได้นำแนวคิดของออสตินมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาที่เป็นทางการน้อยกว่าและครอบคลุมมากกว่า การศึกษานี้จะนำเงื่อนไขเหมาะสมมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูล และถ้อยคำที่สร้างอารมณ์ขันจะต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขเหมาะสมด้วย หากถ้อยคำใดมีเงื่อนไขเหมาะสมไม่ครบถ้วนจะไม่ถือว่าเป็นวัจนกรรมของเงื่อนไขเหมาะสมของการกระทำนั้น ๆ

เงื่อนไขเหมาะสมของวัจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิชจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขทั้งสี่เงื่อนไขซึ่งประยุกต์มาจากเงื่อนไขของเซิร์ล (Searle, 1969) ได้แก่ เงื่อนไขเนื้อหาข้อความ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าวจะต้องมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการสร้างอารมณ์ขัน เงื่อนไขการเตรียมการ คือกฎพื้นฐานที่เป็นตัวบ่งชี้ว่าวัจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขันมีวัจนกรรมรองเป็นวัจนกรรมประเภทใด เงื่อนไขความจริงใจหมายถึงผู้พูดจะต้องมีความตั้งใจในการกล่าวถ้อยคำเพื่อสร้างความตลกขบขัน และ

เงื่อนไขสุดท้ายคือเงื่อนไขความครบถ้วน กล่าวคือ ผู้พูดจะต้องสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้นได้อย่างครบถ้วน จึงถือว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นวัจนกรรม ซึ่งวัจนกรรมหลักในการแสดงเดี่ยว ๆ คือ วัจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขึ้น

งานวิจัยที่มีการนำเงื่อนไขเหมาะสมมาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกวัจนกรรมต่าง ๆ อาทิ การศึกษาวัจนกรรมบนป้ายหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครปี 2547 ของบุญโชค เขียวมา (2551) และการศึกษา การใช้วัจนกรรมและกลวิธีทางภาษาบนป้ายหาเสียงเลือกตั้งปี 2554 ของอิงอร พิงจะงาม (2554) ซึ่งสิ่งที่แตกต่างกัน คือ การศึกษาของบุญโชค เขียวมาได้ศึกษาการใช้วัจนกรรมตรงและวัจนกรรมอ้อมร่วมด้วย แต่การศึกษาของอิงอร พิงจะงามได้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกลวิธีทางภาษา

3. การสร้างอารมณ์ขึ้น

การสร้างอารมณ์ขึ้นในเดี่ยวไมโครโฟนประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนที่สำคัญสามประเด็น ได้แก่ ทฤษฎีอารมณ์ขึ้น กลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้น และบทพูดเดี่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีอารมณ์ขึ้นเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับฟังเรื่องราวที่เป็นเรื่องตลก และเมื่อทำความเข้าใจในเรื่องตลกนั้นจึงเกิดเสียงหัวเราะ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับตัวผู้พูด ผู้ฟังและความเข้าใจเรื่องตลกของแต่ละบุคคล เอลเมอร์ (Elmer, 1985: 563-564) ได้สรุปว่าอารมณ์ขึ้นแบ่งออกได้ 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีความเหนือกว่า (Superiority Theory) เป็นอารมณ์ขึ้นที่เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการมีชัยเหนือศัตรู รวมถึงการหัวเราะเพื่อทำให้ศัตรูมีความรู้สึกที่ด้อยกว่าตนเองด้วย ทฤษฎีความไม่เข้ากัน (Incongruity Theory) เกิดจากปรากฏการณ์ความตลกขบขันที่ประกอบด้วย 2 สิ่งที่ไม่เข้ากัน มนุษย์จะหัวเราะก็ต่อเมื่อมองเห็นความไม่เข้ากันของสิ่งสองสิ่ง และทฤษฎีการปลดปล่อย (Relief Theory) เกิดจากความกดดัน หรือความเครียดที่สะสม จากการอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับ ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนด ความรู้สึกกดดันเหล่านั้นอาจถูกปลดปล่อยออกมาในรูปของเสียงหัวเราะ นอกจากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีการใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อสร้างอารมณ์ขึ้นอีกด้วย

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้นคือกลวิธีที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขึ้น มีสองประเภทหลัก ๆ ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งกลวิธีทางศัพท์เป็นกลวิธีที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำ กลุ่มคำ หรือสำนวนเพื่อนำเสนอความตลกขบขันโดยเน้นที่ รูปภาษาเป็นหลัก เช่น การใช้คำพ้องเสียง การใช้คำหยาบคาย

กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ คือกลวิธีที่สร้างอารมณ์ขึ้นด้วยการสื่อความโดยอาศัยบริบท ความรู้พื้นฐานของผู้พูดและผู้ฟังที่มีร่วมกัน รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม ซึ่งงานวิจัยของกาญจนา เจริญเกียรติบรร (2548) พบว่า กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ การทำให้หลงทางเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่าน

คิดไปทางใดทางหนึ่งก่อน ซึ่งเกิดจากการให้บริบทจนทำให้เกิดความเข้าใจผิด การนำเสนอเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมายเป็นกลวิธีที่ไม่มีข้อมูลที่เป็นบริบททำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด แต่จะมุ่งเน้นการนำเสนอเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่แปลกแหวกแนวแทน การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติคือการไม่ปฏิบัติตามค่านิยมของคนในสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ยึดถือ การใช้มูลบทเป็นเครื่องมือ คือ เหตุการณ์หรือสิ่งที่ผู้คนส่วนใหญ่ทราบกันโดยทั่วกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดทุกอย่าง แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจสิ่งนั้นได้ การประชดที่เป็นการกล่าวถ้อยคำหนึ่ง แต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง และการข้อมุกที่เกิดจากการอาศัยรูปแบบหรือเนื้อหาที่เป็นที่นิยมกันมากจนทำให้ผู้ฟังเกิดความคาดหวังว่าข้อความที่ตามมานั้นจะต้องเป็นสิ่งแปลก แต่ก็ผิดจากความคาดหมาย และอาจจบลงด้วยเรื่องปกติธรรมดาทั่วไป จะเห็นได้ว่ากลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นกลวิธีที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งผู้ฟังจำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรม และตัวภาษา โดยเฉพาะในกลวิธีที่จำเป็นต้องใช้การตีความ และใช้บริบทเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย ดังที่จันตีมา หวังสมโชค (2549: 40) ได้กล่าวว่า หากผู้ฟังมีความรู้ด้านภาษาไม่พอ หรือไม่เข้าใจบริบทนั้น ๆ อาจไม่รู้ลึกถึงความตลกขบขัน ส่วนการวิเคราะห์กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องตลกเรื่องหนึ่งอาจมีการใช้กลวิธีมากกว่าหนึ่งกลวิธี หรือบางกลวิธีอาจเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีอื่น ๆ เช่น ในงานวิจัยนี้การกล่าวเกินจริงอาจปรากฏร่วมกับการโยงเรื่องสัปดนได้ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน อาทิ

ญาดา ซาญบัญญัติ (2551) ที่ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนอารมณ์ขันของ เกตุเสพย์สวัสดิ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สร้างอารมณ์ขันในข้อความทำยรถของหนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร (2554) ซึ่งหนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกรได้แยกประเภทของกลวิธีแตกต่างกับญาดา ซาญบัญญัติ โดยแยกกลวิธีที่พิจารณาจากรูปภาษาเพียงอย่างเดียวออกเป็น 2 กลวิธี คือ กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ และกลวิธีทางความหมาย

บทพูดเดี่ยว (monologue) เกิดจากงานเขียนประเภทหนึ่งที่เลียนแบบบทเจรจาของนักแสดงเวที โดยจะสมมติตนเองว่ามีเพียงผู้อ่านเท่านั้นที่เป็นคู่สนทนา กล่าวคือบทพูดเดี่ยวเป็นการสมมติตัวตนของผู้เล่าให้ผู้ฟังรับรู้ผ่านการสวมบทบาท (Kurdi, 2008 อ้างใน ศุภกิจ เจนนพกาญจน์, 2556: 160) ดังนั้นบทพูดเดี่ยว จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในตัวบุคคลผ่านทางถ้อยคำ หรือบทสนทนา ผู้เล่าอาจใช้การพูดคุยกับคู่สนทนาที่ไม่ได้เปิดเผยตัวตนเองที่แท้จริง หรือใช้การจินตนาการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยการสร้างตัวละครนั้นขึ้นมา การแสดงเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิชจะมีหัวข้อในการพูดที่หลากหลาย และจะดำเนินตามแบบแผนการแสดงที่อุดม แต่พานิชเขียนขึ้นด้วยตัวเองโดยสังเกตได้จากเครดิตท้ายการแสดง (end credit) ซึ่งมีชื่อของอุดม แต่พานิชเป็นผู้เขียนบท และกำกับการแสดง รวมถึงการสมมติตนเองเป็นบุคคลอื่นประกอบการเล่าเรื่องเพื่อดึงความคิด หรือความรู้สึกทำให้เกิดจินตนาการที่หลากหลาย เมื่อผู้พูดต้องการอธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟังเข้าใจ อีกทั้งอุดม แต่พานิชเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการพูดและการนำเสนอความตลกขบขันจึงทำให้การแสดงเดี่ยว ๆ มีความน่าสนใจ

จากประเด็นที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าทฤษฎีอารมณ์ขันจะทำให้ทราบถึงที่มาของอารมณ์ขันและการมีส่วนร่วมในการสร้างความตลกขบขัน ส่วนกลวิธีทางวัฒนธรรมจะนำมาใช้ในการจัดกลุ่มการตีความ ซึ่งการสร้างความตลกขบขันนั้นต้องอาศัยการตีความเพื่อให้เข้าใจมุกตลก และบทพูดเดี่ยวนั้นทำให้ทราบลักษณะของรูปแบบ และวิธีการนำเสนอ ซึ่งการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนมีผู้พูดเพียงคนเดียว และมีผู้ฟังเป็นผู้ร่วมเหตุการณ์ อาจกล่าวได้ว่าผู้ฟังอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในยุคสมัยนั้นๆ ซึ่งอุดม แต่พานิชอาจใช้บทพูดเดี่ยวเพื่อแฝงความคิดบางอย่างที่มีต่อสังคมไทยโดยผ่านภาษาและความตลกขบขัน อันจะทำให้สามารถวิเคราะห์กลวิธีทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูล และขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในขั้นตอนนี้เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากแฟนเพจของอุดม แต่พานิช และ www.naiin.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ของบริษัทที่จัดจำหน่ายในเครืออมรินทร์ ปรีณติงพับลิชชิ่งซึ่งอุดม แต่พานิชเป็นนักเขียนในเครือของบริษัทอมรินทร์ปรีณติงแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิชมีทั้งหมด 10 ครั้ง (ครั้งล่าสุด 15-31 มีนาคม พ.ศ. 2556) และมีการแสดงตอนพิเศษจำนวน 2 ตอน โดยเก็บข้อมูลทั้งหมดจากวีดิทัศน์ที่การแสดงสดเดี่ยวไมโครโฟน เนื่องจากการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนจะมีบันทึกการแสดงสดทุกรอบ อีกทั้งสะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูลตามที่เดฟเดสัน (Davedason, 1996) ได้กล่าวไว้ และจะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

4.2 ขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูล

ในขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูลนี้จะเป็นการนำบันทึกการแสดงเดี่ยว ๆ ของอุดม แต่พานิชตั้งเดี่ยว 1-10 และตอนพิเศษอีก 2 ตอนมาถอดเสียงเป็นตัวอักษร ด้วยวิธีการวิเคราะห์บทสนทนา (conversation analysis) และคัดเลือกเฉพาะถ้อยคำที่สร้างอารมณ์ขัน โดยมีเงื่อนไขเหมาะสม และเสียงหัวเราะของผู้ชม (audience response) เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกด้วยการขีดเส้นใต้กำกับถ้อยคำที่เกิดอารมณ์ขันไว้ด้วย

4.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิเคราะห์กลวิธีทางวัฒนธรรมจะนำเอาถ้อยคำที่คัดเลือก และบริบทที่ได้จากขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูล และนำมาจัดกลุ่มการตีความตามแนวคิดทางวัฒนธรรม โดยปรับ

วิธีการวิเคราะห์จากงานวิจัยของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ใช้ในการวิเคราะห์ ทั้งนี้กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในหนึ่งถ้อยคำอาจปรากฏได้มากกว่าหนึ่งกลวิธี

5. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในเดี่ยวไมโครโฟน

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำที่สร้างอารมณ์ขันจำนวน 609 ถ้อยคำ ผลการศึกษาพบกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ 10 กลวิธี ได้แก่ การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ การเสียดสี การกล่าวเกินจริง การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลก การโยงเรื่องสับสน การตำหนิตนเอง การลวง การพูดเข้าหาผู้ชม การชมตนเอง และการหักมุม เนื่องจากกลวิธีทาง วัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ปรากฏในวัจนกรรมที่สร้างอารมณ์ขันในหนึ่งถ้อยคำสามารถปรากฏได้หลายกลวิธี แต่บทความนี้จะใช้การอธิบายผลการวิจัยเบื้องต้นด้วยการอธิบายกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ละหนึ่งกลวิธีเท่านั้น โดยอธิบายตามความหมายของแต่ละกลวิธี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ

การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติเป็นกลวิธีที่กล่าวถึงการไม่ปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคม ทั้งด้านพฤติกรรมที่แสดงให้ถึงพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากความคิดของบุคคลทั่วไป รวมถึงวาจาที่เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่สอดคล้องกับบริบท ดังตัวอย่าง (1) และ (2)

(1) เอาภราดรไปโฆษณา ภราดรนี่นะ โฆษณานมเด็ก นึกหน้าภราดร ก่อน ให้ ชัด ๆ ก่อน หน้าเป็นปลา มังกร ไปโฆษณานมเด็ก

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 6)

จากตัวอย่าง (1) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติด้วยการแสดงให้เห็นว่า โฆษณานมสำหรับเด็กที่นำเอาภราดรมาเป็นนายแบบโฆษณาเป็นสิ่งที่ผิดไปจากความคิดของบุคคลทั่วไปที่มองว่ารูปลักษณ์ของภราดรไม่เหมาะสมกับการนำมาโฆษณานมเด็ก จึงสอดคล้องกับแนวคิดที่ธีรพันธุ์ โล่ห์ทองคำ (2552) ได้กล่าวว่า การนำบุคคลมาเป็นพรีเซ็นเตอร์ให้กับโฆษณานั้นต้องขึ้นอยู่กับ 5 องค์ประกอบสำคัญที่เรียกว่า หลักการเลือกใช้บุคคลเพื่อมาเป็นตัวแทน (TEARS model) ซึ่งหนึ่งในองค์ประกอบดังกล่าวคือความคล้ายคลึงของพรีเซ็นเตอร์กับกลุ่มเป้าหมายของตราสินค้า ดังนั้นโฆษณานมสำหรับเด็กควรเลือกเด็กในการเป็นพรีเซ็นเตอร์

(2) ล่าสุดเพ่งไปถอย สตอริโอ เครื่องเสียงสตอริโอระบบเซอร์ราวด์รอบ ทิศทาง แบบลำโพงยาว ๆ ที่โฆษณากันว่า ลำโพงซ้ายขวาหน้าหลังล้อม บ้าน นี้กว่าจะซื้อมาฟังลูกทุ่ง ที่ตัวเองชอบ ไม่เคยฟังเพลงเลย เอามาฟัง หวย ถามว่าจะเซอร์ราวด์ไปทำไมเหรอครับ เขาบอกว่าดูอยากได้บรรยากาศ เหมือนอยู่กองสลาก (เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 6)

จากตัวอย่าง (2) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติด้วยการกล่าวถึงแม่ของอุดม แต่พานิชที่ซื้อเครื่องเสียงมาฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวาจา และพฤติกรรมที่ผิดไปจากค่านิยมของบุคคลทั่วไปที่โดยมากมักจะนำเครื่องเสียงรอบทิศทางมาใช้เพื่อรับชมภาพยนตร์ดังที่ ฟิลล์ ราโมน (Ramone, 2016) ที่ได้กล่าวไว้ ดังนั้นการนำลำโพงรอบทิศทางมาใช้เพียงเพื่อรับฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้นจึงเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขันแล้ว จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติมีความสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน เช่น ในตัวอย่าง (1) ที่นำเสนอถึงความไม่เข้ากันระหว่างรูปลักษณะของภราดรกับโฆษณานมผงสำหรับเด็กที่ผิดไปจากความคิดของบุคคลทั่วไป อีกทั้งไม่สอดคล้องกับหลักการใช้บุคคลที่มาเป็นตัวแทนในกรณีนี้ควรเลือกใช้เด็กมาเป็นฟรีเซ็นเตอร์ ส่วนในตัวอย่าง (2) ที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความไม่เข้ากัน ซึ่งพฤติกรรมที่นำลำโพงรอบทิศทางมาฟังการออกสลากกินแบ่งเป็นสิ่งผิดไปจากความคิดของบุคคลทั่วไป

5.2 การเสียดสี

การเสียดสีเป็นกลวิธีการกล่าวถึง หรือวิจารณ์ข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาดของบุคคลที่ถูกกล่าวถึง ด้วยการกล่าวถึงแบบเจาะจง หรือไม่ก็เจาะจงก็ได้ รวมถึงการกล่าวถึงสิ่งที่ตรงข้ามกับความจริง และการนำพฤติกรรมหรือคำพูดของบุคคลที่มีชื่อเสียงมาล้อเลียนเพื่อสร้างความตลกขบขัน ดังตัวอย่างที่ (3) และ (4)

(3) พยาบาล “ไม่ต้องอายคะ เดี่ยวมีกางเกงให้ใส่”
เป็นกางเกงผ้าป้ายสีฟ้า หยิบมาให้ ใส่สั้นขนาดนี้ กางเกงม่อฮ่อม แต่มี เชือกผูกเอว เอามาให้ใส่ จะได้ไม่อาย ผมถอดเสื้อผ้าใส่เสริจู๊ป
อุดม “หือ กูไม่อายเลย เป้าแม่งไม่มี”

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 7.5)

จากตัวอย่าง (3) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการเสียดสี ซึ่งอุดม แต่พานิชได้กล่าวถึงข้อบกพร่องของพยาบาลด้วยการพูดในสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นจริงที่พยาบาลได้กล่าวกับอุดม แต่พานิชว่าไม่ต้องอายมีกางเกงให้ใส่ แต่ในความเป็นจริง คืออุดม แต่พานิชรู้สึกอาย จากถ้อยคำที่ว่า “หือ กูไม่อายเลย” ซึ่งเป็นการกล่าวประชด

- (4) จำเลย จำเลยที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาจราจรในช่วงที่ผ่านมา ใครคิด มึงเห็นพวกกูเป็นอีการึไม่
(เดี๋ยวมโทรโฟนครั้งที่ 8)

จากตัวอย่าง (4) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ อุดม แต่พานิชใช้กลวิธีการเสียดสีเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การกระทำหรือความคิดของบุคคลที่นำเอาจำเลย หรือหุ่นตำรวจจราจรมาช่วยแก้ไขปัญหารถจราจร ซึ่งอุดม แต่พานิชได้ใช้การเสียดสีด้วยการพูดกระทบ โดยไม่ได้เอ่ยชื่อของผู้ที่กระทำสิ่งนั้น แต่ใช้คำว่า “มึง” แทน ซึ่งตัวอย่างการนำจำเลยมาใช้แก้ปัญหาจราจรเปรียบเสมือนการนำหุ่นไล่กามาใช้ เนื่องจากมีจุดประสงค์คือไม่ต้องการให้ผู้คนกระทำผิดกฎจราจร

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการเสียดสีสอดคล้องกับทฤษฎีความเหนือกว่า เนื่องจาก ในตัวอย่าง (3) อาจกล่าวได้ว่าผู้ชมในการแสดงหัวเราะในความโชคร้ายของอุดม แต่พานิชที่ต้องรู้สึกอายนเพราะต้องสวมใส่กางเกงไม่มีเป้า และในตัวอย่าง (4) เป็นการเสียดสีด้วยการพูดกระทบ หรือไม่ได้เจาะจงว่ากล่าวถึงความคิดของบุคคลใด ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้มีความคิดว่าการนำจำเลยมาตั้งไว้จะสามารถแก้ปัญหาจราจรได้ กล่าวคือ ทฤษฎีความเหนือกว่านั้นมนุษย์ไม่จำเป็นต้องหัวเราะให้กับมนุษย์ด้วยกัน แต่หัวเราะกับสิ่งอื่น ๆ ได้ เช่น ความคิด อุดมการณ์

5.3 การกล่าวเกินจริง

การกล่าวเกินจริงเป็นกลวิธีที่เป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงให้เห็นความรู้สึก หรือความคิดของผู้พูด ด้วยการกล่าวถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หรือกล่าวถึงสิ่งที่เกินกว่าความเป็นจริง ซึ่งจะมากหรือน้อยเกินไปก็ได้ เพื่อให้คำพูดเหล่านั้นมีความน่าสนใจ ดังตัวอย่าง (5) และ (6)

- (5) การที่ห้วนมดำ ๆ ขึ้นอยู่ใต้บิลบอร์ด ห้วนมภราดรใหญ่กว่าฝาตุ่มอีก
(เดี๋ยวมโทรโฟนครั้งที่ 6)

จากตัวอย่าง (5) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การกล่าวเกินจริงเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อป้ายโฆษณาที่มีรูปภาพภราดรเป็นนายแบบ ซึ่งอวัยวะดังกล่าวของมนุษย์จะมีขนาดใหญ่กว่าฝาตุ่มนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

- (6) เอาปลากะพงขาวล้างน้ำที่เดียวใช้มีดคม ๆ หั่นนิดเดียวสลัดเป็นแผ่นบาง ๆ ห้าชิ้น วางลงในจาน
กระเบื้องดินเผาใหญ่ ๆ ยาว ๆ แอบมุมเล็ก ๆ ตรงนี้ เว้นที่ให้เตี๋ยมันจอดรสของคัน
(เดี๋ยวมโทรโฟนครั้งที่ 7)

จากตัวอย่าง (6) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการกล่าวเกินจริงเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของผู้พูดที่มีต่อการจัดวางอาหารบนจานของเซฟชาวญี่ปุ่นที่ยังเหลือพื้นที่อยู่บนจาน ซึ่งถ้อยคำดังกล่าวที่ว่า การเว้นพื้นที่บนจานจะมีขนาดเท่ากับรถสองคันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการกล่าวเกินจริงสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน ตัวอย่างทั้งสองเป็นแสดงให้เห็นความไม่เข้ากันของสองสิ่ง เช่น ตัวอย่าง (5) ผู้ชมในการแสดงรู้สึกถึงความไม่เข้ากันระหว่างหัวนมของภราดร ซึ่งเป็นอวัยวะของมนุษย์กับฝ่าตุ่มเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน และในตัวอย่าง (6) ที่ผู้ชมรู้สึกถึงความไม่เข้ากันของพื้นที่ในจานกับขนาดของรถสองคัน

5.4 การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลก

การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลกเป็นกลวิธีที่เป็นการนำเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ทั่วไปที่ผู้ฟังไม่เคยนึกถึง หรือคิดไม่ถึงมาก่อน แต่ผู้พูดเป็นผู้นำสิ่งเหล่านั้นมาพูด และสิ่งเหล่านั้นกลับสร้างความตลกขบขัน ดังตัวอย่าง (7) และ (8)

(7) เหนือประตูมีมิกกี้เมาส์ไว้ตัวเบอเร็อซึ่งอยู่ ผมโอโหม็งอาร์ทมากนะเนี่ย มึงตกแต่งบ้านอย่างงี้เลย เหวอ ชินแสบบอกว่าปีนี้ปวด แล้วเนี่ยเกิดปีปวด ถ้าอยากจะกันชงเนี่ย ต้องเอาหนูเนี่ยมาซึ่งเอาไว้หน่อย เอาชวดเนี่ยมาซึ่ง เอาไว้ มิกกี้เมาส์เลยเหอ นีมิกกี้มึงรู้มัยเนี่ยมีชื่อไทยว่าชวดเนี่ย

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 7)

จากตัวอย่าง (7) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลกที่อุดม แต่พานิชได้กล่าวถึงเรื่องการนำเอามิกกี้เมาส์มาใช้แก้ปีชง ซึ่งผู้ชมอาจคิดไม่ถึงว่าจะนำมิกกี้เมาส์มาใช้แทนหนู

(8) เวลาเขารายงานข่าว ซาดีไหน ๆ เขารายงานข่าว จบข่าวแล้วก็ไป การรายงานในวันนี้จบข่าวคะ สมปอง รายงาน สมหมายถ่ายภาพ สมจิตร เดินเล่น สมศรีชักรถ

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 2)

จากตัวอย่าง (8) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลกด้วยการกล่าวถึงการรายงานข่าวที่มักจะพูดชื่อและที่มาของข้อมูล หลังจบการรายงานข่าว ซึ่งผู้ฟังอาจคิดไม่ถึง แต่อุดม แต่พานิชได้นำสิ่งนี้มาพูดเพื่อสร้างความตลกขบขัน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขันแล้ว จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลกนั้นสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน เนื่องจากตัวอย่าง (7) และ (8) ทำให้ผู้ชมในการแสดงเกิดอารมณ์ขันได้โดยการนำเสนอสองสิ่งที่ไม่เข้ากัน เช่น ตัวอย่าง (7) จะเป็นการนำเสนอพฤติกรรมที่นำเอาตุ๊กตามิกกี้เมาส์มาใช้แทนหนูเพื่อแก้ปีชง และในตัวอย่าง (8) จะเป็น

การนำเสนอพฤติกรรมหลังจบการรายงานข่าวที่มีการกล่าวถึงหน้าที่ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าว ซึ่งอุดม แต่พานิชได้ใช้การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องในถ้อยคำที่ว่า “ สมปอง รายงาน สมหมาย ถ่ายภาพ สมจิตร เดินเล่น สมศรีขับรถ ” ในบริบทนี้แสดงให้เห็นว่า สมจิตรเดินเล่น และ สมศรีขับรถไม่ได้เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวจึงทำให้ผู้ชมในการแสดงเกิดความตลกขบขัน

5.5 การโยงเรื่องสัปดน

การโยงเรื่องสัปดนเป็นกลวิธีที่มีการใช้เรื่องสัปดนโยงเข้ากับเรื่องทั่วไป ซึ่งอาจต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมของผู้พูด และผู้ฟังที่มีร่วมกันในเรื่องของคำสัปดน จึงสามารถตีความ และทำให้เกิดความตลกขบขันได้ ดังตัวอย่าง (9) และ (10)

(9) เห็นโฆษณาก็อกน้ำนั่นมัย ก็อกน้ำชันวามัย ใ้อิหอย ไม่ได้เห็นก็อก เลยกู เป็นก็อกน้ำที่แบบสโลแกน ทารุณมากอะ ไปอ่านดูนะ ก็อกน้ำชันวา ก็อกน้ำที่ควบคุมการหลังได้

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 7)

จากตัวอย่าง (9) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การโยงเรื่องสัปดนด้วยการกล่าวถึงโฆษณาทั่วไปอย่าง โฆษณาก็อกน้ำ แล้วนำมาโยงให้เข้ากับเรื่องสัปดนที่กล่าวถึงเรื่องเพศด้วยถ้อยคำที่ว่า “ควบคุมการหลังได้” ซึ่งคำว่า “หลัง” ในที่นี้มีความหมายส่อไปถึงเรื่องเพศ เพราะโฆษณาก็อกน้ำชันวามีการใช้พรีเซ็นเตอร์เป็นผู้หญิงเซ็กซี่ ซึ่งผู้ชมในการแสดงอาจต้องเคยเห็นโฆษณาก็อกน้ำชันวามาก่อน จึงจะเข้าใจในมุกตลกดังกล่าวได้

(10) เป็นวงจรชีวิตที่ง่ายมาก คั้นพบแล้ววง่ายกว่าชีวิตยูง ยูงยังมี วงไขบ่าง อุดมไม่ต้องวง ไปไหนเอาไขไปด้วย

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 4)

จากตัวอย่าง (10) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ อุดม แต่พานิชได้กล่าวกับผู้ชมในเรื่องความสามารถของตน ด้วยการกล่าวถึงเรื่องทั่วไปอย่างวงจรชีวิตของยูง โดยการโยงเรื่องดังกล่าวเข้ากับเรื่องสัปดนด้วยการกล่าวถึง “ไข” ของยูง แต่ “ไข” ในความหมายของอุดม แต่พานิชเป็นคำที่ส่อไปถึงเรื่องเพศ และผู้ฟังอาจจำเป็นต้องทราบเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ไข” ที่สามารถสื่อความไปถึงเรื่องเพศได้

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวาทศิลป์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการโยงเรื่องสัปดนสอดคล้องกับทฤษฎีการปลดปล่อย ในตัวอย่างทั้งสองมีการกล่าวถึงเรื่องเพศที่เป็นข้อห้ามทางสังคม ทั้งนี้ความตลกขบขันในภาษาไทยมักสะท้อนให้เห็นด้านมืดของมนุษย์ที่ถูกบีบบังคับด้วยกฎเกณฑ์ และศีลธรรม (นิสา เมลานนท์, 2541 อ้างใน จันทิมา หวังสมโชค, 2549) เมื่อมนุษย์ถูกบีบบังคับด้วยกฎเกณฑ์จึงปลดปล่อยอารมณ์ออกมาในรูปแบบของเสียงหัวเราะ

5.6 การดำเนินตนเอง

การดำเนินตนเองเป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้ดูแลตนเองเกี่ยวกับความสามารถ หน้าตา ฐานะ หรือรูปลักษณะของตนเองเพื่อสร้างความตกลงบนชั้น ดังตัวอย่าง (11) และ (12)

(11) อุปมาง่าย ๆ เหมือนตอนเราอยู่ในร้านตัดผม ในร้านทำผมทุกร้าน เขาจะใช้ไฟสีเหลืองนวล ๆ ครบ ยิ่งบางกระจกเงาจะมีดวง ๆ ๆ ๆ เยอะ ๆ ช่างนะ ให้มีงาชอยมั่ว ๆ จึกจัก ๆ ตัดสองสามที อยู่คะอยู่ ๆ เริดคะเริด พอเสร็จไปจ่ายดั่งมันไป มีความสุข มั่นใจมาก เปิดประตูออกนอกบ้าน เจอแสงธรรมชาติ กระจกข้างทาง กู่ทำเหี้ยอะไรลงไปเนี่ย

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 7)

จากตัวอย่าง (11) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการดำเนินตนเองด้วยการดูแล ในเรื่องรูปลักษณะ หรือหน้าตาของตนเอง สังเกตได้จากบริบทที่อุดม แต่พานิชได้เล่าเรื่องที่ตนเองได้ใช้บริการร้านตัดผมแห่งหนึ่ง ซึ่งตอนที่ตนเองอยู่ในร้านตัดผมรู้สึกพอใจ มีความสุข มั่นใจมาก เมื่อตัดเสร็จแล้วออกจากร้านต้องเจอกับแสงธรรมชาติ ตนเองได้ส่องกระจกข้างทาง ก็ได้ดำเนินตนเองว่า “กู่ทำเหี้ยอะไรลงไปเนี่ย” หากพิจารณาจากบริบทจะแสดงให้เห็นว่าเมื่ออยู่ในร้านตัดผมด้วยไฟสีเหลืองนวล ๆ จะทำให้คนทั่วไปดูดีขึ้น ซึ่งแท้จริงแล้ว หากบุคคลที่เข้าไปใช้บริการมีหน้าตา หรือรูปลักษณะที่ดี หล่อ สวยอยู่แล้ว การออกมาเจอแสงธรรมชาติอาจไม่ได้สร้างความแตกต่างแต่อย่างใด

(12) มันเป็นเรื่องที่รู้สึกที่ไม่รู้จะพูดยังไงอะ คืออ้ำว้างอะ กูมาทำเหี้ยไรที่นี้วะเนี่ย ทำไมคนเราต้องมีผลงานอะไรกลับบ้าน มันไม่ใช่ที่ลิสท์ที่ครูสั่งซะหน่อย แล้วกูจะบอกใครเนี่ยว่ากู แยกสูนิต กับสนุกไม่ออก

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 7)

จากตัวอย่าง (12) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ได้ใช้กลวิธีการดำเนินตนเองที่แยกคำว่า สูนิต กับสนุกไม่ออกจากบริบท อุดม แต่พานิชได้เดินทางไปเที่ยวบ้านเพื่อนที่อาศัยอยู่แถบภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งตนเองได้สอบถามเพื่อนว่าที่บ้านเกิดของเพื่อนมีเทศกาลอะไรที่สนุก ซึ่งเพื่อนของอุดม แต่พานิชได้ตอบว่าสูนิต อุดม แต่พานิชเห็นว่าน่าสนใจ จึงเดินทางไป ภายหลังตนเองได้ทราบว่าพิธีสูนิต คือพิธีการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ และตนเองก็ได้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจนต้องทรมานกับความเจ็บปวด เนื่องจากต้องขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะทำในวัยเด็ก หากทำในช่วงที่โตเป็นผู้ใหญ่อาจต้องเผชิญกับความเจ็บที่รุนแรงกว่าจนทำให้อุดม แต่พานิชต้องดำเนินตนเองที่ไม่รู้จักพิธีสูนิต ที่ในตอนแรกอุดม แต่พานิชคิดว่าเป็นพิธีกรรมที่ตนเองจะได้ร่วมสนุกกับในคนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวัฒนธรรมกับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการดำเนินตนเองสอดคล้องกับทฤษฎีความเหนือกว่า ซึ่งทฤษฎีความเหนือกว่า ในตัวอย่าง (11) ผู้ฟังอาจหัวเราะในความผิดพลาดของอุดม แต่พานิชได้ทำลงไปคือการตัดผมแล้วออกมา

เจอแสงธรรมชาติ และพบว่าไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ส่วนในตัวอย่าง (12) ผู้ฟังอาจหัวเราะในความโศก ร้ายของอุดม แต่พานิชที่ต้องการมาด้วยความเจ็บปวดที่ได้รับจากการประกอบพิธีกรรมสുന്നത്

5.7 การลวง

การลวงเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้ฟังตีความผิดในช่วงแรก หรือทำให้คิดไปอีกทางหนึ่งก่อน โดยการ สร้างเรื่องทำให้ผู้ฟังตีความหมายเป็นอย่างหนึ่ง แต่สุดท้ายกลับกลายเป็นอีกอย่างหนึ่ง การลวงนี้อาจเกิด จากบริบทที่ให้ข้อมูลรายละเอียดมากเกินไป หรือน้อยเกินไปเพื่อทำให้เกิดการตีความผิด ดังตัวอย่าง (13) และ (14)

(13) วิทยา : อุดม แต่พานิช เดือนนี้เดือนอะไร

อุดม : อ่าวก็กุมภา

วิทยา : เดือนหน้าอะ

อุดม : ก็มีนาไง

วิทยา : พวกเราก็จะรวยกันเสียแล้ว

อุดม : ทำไมอะ

วิทยา : มีนา เราก็เอนาไปขายกัน

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 4)

จากตัวอย่าง (13) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการลวงให้ผู้ฟังตีความไปอย่างหนึ่งก่อนด้วยการใช้ คำถาม และคำตอบ ซึ่งเป็นวิธีการลวงด้วยการให้ข้อมูลที่มากเกินไปจึงทำให้ผู้ฟังตีความผิด และคิดไป อย่างหนึ่งก่อน แต่สุดท้ายคำตอบที่ได้กลับกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งแทน จากตัวอย่างจะเห็นได้จากคำว่า “มีนา” ซึ่งผู้ฟังอาจคิดว่าเป็นเดือนมีนาคม แต่คำตอบกลับกลายเป็น “มีนา” ที่หมายถึง พื้นที่ใช้ทำนา

(14) เพื่อนของอุดม : เฮ้ย กินไวน์เปล่า ๆ

อุดม : มึงถามวิทยาลัย

เพื่อนของอุดม : เฮ้ยวิทยา ไวน์ขาว ไวน์แดง

วิทยา : เราขอไวน์ขาว

เพื่อนของอุดม : เอายี่ห้ออะไร

วิทยา : ขอไวล์ตามิลค์

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 4)

จากตัวอย่าง (14) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้วิธีการลวงด้วยการกล่าวถึง “ไวน์” ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์เป็นส่วนผสม โดยการให้ข้อมูลที่มากเกินไปจนความจำเริญด้วยการเน้นย้ำเกี่ยวกับไวน์ อีกทั้งมีการ

เล่นเสียงคำว่า “ไวน์” เพื่อลวงผู้ฟังให้คิดว่าหมายถึง ไวน์ที่เป็นเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ แต่สุดท้ายได้ใช้การเฉลยด้วยคำตอบที่กลับกลายเป็น “ไวล์ตามิลค์” ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ทำมาจากนมถั่วเหลืองแทน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวาทศิลป์ปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการลวงสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน เมื่อผู้ฟังได้รับทราบเรื่องราวที่มีการให้ข้อมูลที่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป จึงทำให้เกิดความคาดหวัง และการจริงจังเกิดขึ้น กล่าวคือผู้ฟังอาจคาดหวังและจริงจังกับเนื้อเรื่อง แต่ความคาดหวังดังกล่าวจะหายไปทันทีหลังจากเรื่องได้ดำเนินมาถึงจุดจบ ซึ่งอารมณ์ขันนั้นเกิดจากสิ่งที่ผู้ชมคาดการณ์เอาไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นไม่เข้ากัน

5.8 การพูดเย้าแหย่ผู้ชม

การพูดเย้าแหย่ผู้ชมเป็นกลวิธีที่ใช้กระเช้าเย้าแหย่ผู้ชมในการแสดง โดยการกล่าวถึงผู้ชมในการแสดง และล้อเลียนเรื่องที่โดยมากมักเป็นเรื่องจริงเพื่อสร้างความสนุกสนาน เช่น การพูดเย้าแหย่เรื่องรูปร่าง การล้อเลียนเรื่องรูปลักษณะภายนอก หรือพฤติกรรม ดังตัวอย่าง (15) และ (16)

(15) น้องคนนี่ครับกล้องจับนิดนึงครับ จับนิดนึงครับ ครับ ขอเอ็กซ์เรย์ ตรง ๆ นะครับ ไม่โกรธกันนะครับ ศีรษะจรดปลายเท้า นะครับ แก้น้อยมาก ที่เหลือเป็นไขมันล้วน ๆ เลยนะครับ ล้อเล่นนะครับ

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 8)

จากตัวอย่าง (15) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการพูดเย้าแหย่ผู้ชมในการแสดง โดยสังเกตได้จาก “น้องคนนี่ครับกล้องจับนิดนึงครับ” ในสถานการณ์ดังกล่าว อุดม แต่พานิชได้สังเกตเห็นผู้ชมท่านหนึ่ง จึงได้กล่าวถึงผู้ชมคนดังกล่าวด้วยการบรรยายรูปลักษณะภายนอก โดยใช้วิธีการทำนายของตุ้ย เอ็กซ์เรย์ ซึ่งผู้ฟังอาจต้องมีความรู้เบื้องหลังเกี่ยวกับตุ้ย เอ็กซ์เรย์ว่าเป็นหมอดูที่มีความสามารถในการบอกโรคต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นกำลังเป็นอยู่ได้ด้วยตาเปล่าจึงจะสามารถเข้าใจในมุขตลกได้

(16) อุดม : สวัสดีครับ อามามากะใครครับ

ผู้ชม : มากะลูกคะ

อุดม : คนนี้ลูกเหรอครับ

ผู้ชมในการแสดง : (มีเสียงหัวเราะ)

อุดม : อ้อ คนนี้ลูกเหรอครับ ถ้าคนนี้ลูก อาม่าต้องร้อยกว่าปีละนะฮะ

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 4)

จากตัวอย่าง (16) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการพูดเย้าแหย่ผู้ชมในการแสดงด้วยการล้อเลียนเรื่องอายุของผู้ชมท่านหนึ่งที่มาชมการแสดง ในสถานการณ์ดังกล่าวอุดม แต่พานิชได้เดินลงจากเวทีเพื่อลงมาพูดคุยกับผู้ชมในการแสดง และอุดม แต่พานิชได้สังเกตเห็นผู้ชมทั้งสองท่านที่มาด้วยกันจึงถามว่า

“สวัสดิ์ดีครับ อาม่ามากะใครครับ” อาม่าตอบกลับอูดม แต่พานิชไปว่า “มากะลูกคะ” แต่อูดม แต่พานิชกลับเห็นผู้ชมที่นั่งข้าง ๆ กัน ซึ่งเป็นคนที่มีอายุใกล้เคียงกัน จึงถามอาม่ากลับไปว่า “คนนี่ลูกหรือครับ” และอูดม แต่พานิชก็ได้กล่าวถึงผู้ชม (อาม่า) ด้วยถ้อยคำที่ว่า “อ้อ คนนี่ลูกหรือครับ ถ้าคนนี่ลูก อาม่าต้องร้อยกกว่าปีละนะฮะ” กล่าวคือ อูดม แต่พานิชได้เฝ้าเรื่องอายุของผู้ชม (อาม่า) จากการสังเกตเห็นคนที่นั่งข้างกัน อายุใกล้เคียงกันจึงสร้างความตลกขบขันด้วยการกล่าวว่าคนที่นั่งข้าง ๆ ซึ่งสังเกตได้จากรูปลักษณะภายนอกอายุใกล้เคียงกัน หากเป็นแม่ลูกกัน ผู้ชมคนดังกล่าว (อาม่า) ก็ต้องอายุมากกว่าร้อยกปี

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการพูดเฝ้าผู้ชมมีความสอดคล้องกับทฤษฎีความเหนือกว่า เนื่องจากกลวิธีการพูดเฝ้าผู้ชมนั้น ตัวผู้ชมในการแสดงจะตกเป็นเป้าหมายที่จะต้องถูกกล่าวถึง ขณะที่การแสดงกำลังดำเนินอยู่ อาจกล่าวได้ว่าผู้ชมในการแสดงที่ไม่ได้ถูกนำมากล่าวถึงนั้นหวัระในความโชคร้ายของบุคคลที่ถูกอูดม แต่พานิชนำมากล่าวถึงเพื่อสร้างความตลกขบขัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมไปกับการแสดง

5.9 การชมตนเอง

การชมตนเองเป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้การกล่าวชมตนเองโดยการใช้อวดความสามารถ ฐานะหน้าตา หรือรูปลักษณะ เพื่อสร้างความตลกขบขัน ดังตัวอย่าง (17) และ (18)

(17) เพราะสิ่งที่มามันไม่ได้มาแค่ม็อบมันเอาน้ำร้อนมา มันกระเด็นโดน ไช้กู ดีที่ว่าของเราแกร่งพอสมควร เราก็เลยผ่านจุดนั้นมาได้

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 8)

จากตัวอย่าง (17) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการชมตนเอง สังเกตได้จากถ้อยคำที่ว่า “ของเราแกร่งพอสมควร” เมื่อพิจารณาจากคำว่า “ไช้กู” ที่อยู่ข้างหน้า คำว่า “ของเรา” จึงมีความหมายสื่อไปถึงเรื่องเพศ และ คำว่า “แกร่ง” หมายถึง แข็งแรง ซึ่งเป็นคำที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถ จากตัวอย่างจะเห็นว่าอูดม แต่พานิชได้กล่าวถึงความสามารถที่ทำให้ตนเองผ่านเหตุการณ์นั้นมาได้

(18) ชุดดำน้ำมันตามเซฟเห็นมะ มันเป็นก้อนออกมาใช้มัยครับพี่ ถ้าพี่ไม่อายุเวลา ถ่ายรูปก็ได้ นะครับพี่ พี่ก็เลยดูเหมือนพี่ไซ่ใหญ่มาเลย

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 9.5)

จากตัวอย่าง (18) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการชมตนเองด้วยการกล่าวถึงขนาดของอวัยวะที่ตนเองรู้สึกภูมิใจ โดยพิจารณาจากคำว่า “ไซ่” เป็นคำสัพต้นที่มีความหมายสองแง่สองง่ามที่อาจหมายถึงอวัยวะเพศ และมีคำว่า “ใหญ่มา” บ่งบอกถึงขนาด จากตัวอย่างจะเห็นว่าอูดม แต่พานิชได้กล่าวชมตนเองเวลาใส่ชุดดำน้ำมัน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการชมตนเองสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน ซึ่งการชมตนเองเป็นการโอ้อวดสิ่งที่ต้องการให้ได้รับการยอมรับอาจทำให้ผู้ที่ได้รับฟังรู้สึกหมั่นไส้ แต่การชมตนเองในการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนสามารถทำได้เพียงบริบทการเล่นเท่านั้น อีกทั้งการชมตนเองที่ใช้สร้างอารมณ์ขันของอุดม แต่พานิชมักจะใช้วิธีการแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้ากัน เช่น ในตัวอย่าง (17) วิธีการชมตนเองของอุดม แต่พานิชจะใช้การโอ้อวดให้เกินกว่าความเป็นจริง ซึ่งการถูกน้ำร้อนกระเด็นใส่ หากอวัยวะนั้นบอบบางอาจรู้สึกเจ็บปวดจากการถูกลวก ตัวอย่าง (18) แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้ากันระหว่างคำพูดที่ใช้ชมตนเองกับความเป็นจริง

5.10 การหักมุม

การหักมุมเป็นกลวิธีที่ตรงข้ามกับการลวง เนื่องจากการหักมุมไม่มีการลวงให้ผู้ฟังเข้าใจผิดหรือตีความในตอนต้นผิดแต่อย่างใด แต่การหักมุมจะเน้นการสร้างความประหลาดใจด้วยการนำเสนอสิ่งที่แปลกแหวกแนว หรือเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมาย ดังตัวอย่าง (19) และ (20)

(19) อุดม : มึงเอาตังไปร้อยหนึ่ง ไปหาอะไรแก้งวงมา

วิทยาหายไปสิบนาที กลับมา

อุดม : ไหนอะกาแพ

วิทยา : เราไม่ได้ซื้อ

อุดม : มึงซื้ออะไรมา

วิทยา : หนังสือไปสองเล่ม

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 4)

จากตัวอย่าง (19) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้กลวิธีการหักมุม จากบริบทในช่วงแรก อุดม แต่พานิชได้ให้เพื่อนไปหาอะไรแก้งวงมา และไม่มีการลวงให้ผู้ฟังเข้าใจผิดแต่อย่างใด กลวิธีการหักมุมจะใช้วิธีการนำเสนอพฤติกรรมที่แปลกแหวกแนวแทนด้วยการเฉลยว่าวิทยาได้ไปซื้อหนังสือไปมาสสองเล่มเพื่อแก้งวง ซึ่งหนังสือไปนั้นสื่อความหมายในทางเดียวกันกับกาแพ

(20) ทารกเพศชายคนหนึ่ง จมน้ำตายเมื่ออายุได้ไม่กี่เดือน ทารกคนนี้เป็น เด็กที่ไม่ใช่ ไอ้แจ็บ ไอ้แจ็บนั่นมันเด็กนรก แต่เด็กคนนี้จมน้ำตาย เขา ตายในคืนฝนตกพริ้ว และเขาก็จะมาหลอกคนในคืนนั้น ฝนตก พริ้ว ๆ เมื่อใด ใครที่จะออกไปหากบ หาเหี้ยด ดักปลา ต้องเจอเด็กคน นี้โผล่ขึ้นมาจากน้ำในร่างเปลือยเปล่า ตัวอ้วน ๆ กลม ๆ “น้ำ ๆ ฝน โตะ ๆ ออกมาจับกบเหรอน้ำ” มันหลอกมาสสามเดือนแล้ว ไม่มีใคร กลัวมันเลย เสือกพูดไม่ชัด

(เดี่ยวไมโครโฟนครั้งที่ 3)

จากตัวอย่าง (20) ถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ใช้การหักมุมในการเล่าเรื่องด้วยการเริ่มต้นว่า “ทารกเพศชายคนหนึ่งจมน้ำตาย” และดำเนินเนื้อเรื่องโดยไม่มีกรให้ข้อมูลใด ๆ ที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิด อุดม แต่พานิชได้เล่าเรื่องสยองขวัญว่ามีเด็กทารกเพศชายจมน้ำตายชอบออกมาหลอกผู้คนที่ออกมาจับปลา จับกบในคืนที่ฝนตกซึ่งในตอนท้ายของเรื่อง อุดม แต่พานิชได้ทำเสียงพูดไม่ชัดประกอบการเล่าว่า “น้ำ ๆ ฝน โตะ ๆ ออกมาจับกบหรือน้ำ” ในตอนท้ายอุดม แต่พานิชได้เฉลยว่ามีทารกที่จมน้ำตายไม่มีใครกลัว เพราะพูดไม่ชัด ซึ่งเป็นการเฉลยแบบหักมุมด้วยการนำเสนอพฤติกรรมที่แปลกแหวกแนวของผีที่ออกมาหลอกผู้คนที่ออกมาจับปลาจับกบ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการหักมุมสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่เข้ากัน เนื่องจากการที่ผู้ฟังได้รับฟังเรื่องตลกมักจะเกิดความคาดหวัง และการจริงจังกับเนื้อเรื่อง ในกรณีของการหักมุมจะเป็นสร้างความประหลาดใจให้กับผู้ฟัง ซึ่งทำให้ผู้ฟังคาดไม่ถึงว่าพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่อุดม แต่พานิชเล่าจะแสดงพฤติกรรมที่แปลกแหวกแนวออกมา เช่น การซื้อหนังสือไปเพื่อแก้แค้น หรือผีที่หลอกแล้วไม่มีคนกลัวเพราะพูดไม่ชัด

6. สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ที่ปรากฏในเดี่ยวไมโครโฟนจำนวน 10 กลวิธี ได้แก่ การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ การเสียดสี การกล่าวเกินจริง การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลก การโยงเรื่องสัปดน การตำหนิตนเอง การลง การพูดเข้าหาผู้ชม การชมตนเอง และการหักมุม โดยกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ที่พบมากที่สุด คือ การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความตลกขบขันด้วยการนำเสนอพฤติกรรม วาจา หรือความคิดที่ผิดไปจากค่านิยมดั้งเดิมที่ ภาวดี สายสุวรรณ (ม.ป.ป) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่าเป็นความคิดที่เป็นนามธรรมอยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของคนในสังคม อาจกล่าวได้ว่า เมื่อมนุษย์ได้เห็นพฤติกรรม หรือความคิดที่แตกต่างกับตนเอง มนุษย์จะหัวเราะให้กับความคิดหรือพฤติกรรมเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม ส่วนกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ที่มีการใช้น้อยที่สุดคือการหักมุม เนื่องจากการนำเสนอเรื่องราวที่สร้างความตลกขบขันอย่างตรงไปตรงมาเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก กล่าวคือการสร้างอารมณ์ขันอาจต้องอาศัยข้อมูลเพื่อลงให้เกิดการตีความผิด และคิดไปอย่างหนึ่งก่อน จึงสอดคล้องกับความคิดที่ว่า “เมื่อมนุษย์ได้ฟังเรื่องตลกมักจะคาดหวังและจริงจังกับเนื้อเรื่อง” (Ross, 1998)

นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจคือความสัมพันธ์ของกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์กับทฤษฎีอารมณ์ขัน ได้แก่ ทฤษฎีความเหนือกว่า ทฤษฎีความไม่เข้ากัน และทฤษฎีการปลดปล่อย กล่าวคือ ทฤษฎีความเหนือกว่าที่มีความสอดคล้องกับกลวิธีการเสียดสี กลวิธีการตำหนิตนเอง และกลวิธีการพูดเข้าหาผู้ชม ทั้งสามกลวิธีนี้มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องเป้าหมาย กล่าวคือ เมื่ออุดม แต่พานิชใช้การกล่าวถึงบุคคล ผู้ชมในการแสดง รวมทั้งการกล่าวถึงตนเอง เนื่องจากเป้าหมายดังกล่าวสามารถนำทฤษฎีความเหนือกว่ามาอธิบายได้ว่ามนุษย์จะหัวเราะในความโชคร้าย ความผิดพลาด หรือข้อบกพร่องของผู้อื่น เช่น ในกรณีการ

พูดเข้าหาผู้ชม หากผู้ฟัง หรือผู้ชมไม่ได้ตกเป็นเป้าหมายที่กำลังถูกกล่าวถึงก็อาจหัวเราะได้ เช่นเดียวกับ กลวิธีการเสียดสีที่อุดม แต่พานิชจะใช้การกล่าวถึงการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะจริงหรือไม่ก็ตาม ผู้ฟังจะหัวเราะด้วยความรู้สึกที่เหนือกว่า อาจเป็นไปได้ว่าผู้ฟังจะมีความคิดที่คล้อยตามผู้พูด ในส่วนของการตำหนิตนเองเป็นการทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกเหนือกว่าตัวผู้พูด เนื่องจากตัวผู้ฟังเองไม่ได้ตกอยู่ในสถานการณ์นั้น และตัวผู้พูดเองได้ตกเป็นเป้าหมาย ทั้งหมดจึงสอดคล้องกับข้อสรุปของนัทรณีย์ ประสานนาม (2548: 31) ที่ว่า ความรู้สึกที่เหนือกว่าเป้าหมายของการเสียดสีจะถูกปลดปล่อยอารมณ์ที่ตอบสนองออกมาในรูปแบบของเสียงหัวเราะ ต่อมา ทฤษฎีความไม่เข้ากันในการแสดงเดี่ยวไมโครโฟนของ อุดม แต่พานิชมีความสอดคล้องกับกลวิธีทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์หลายกลวิธีด้วยกัน ได้แก่ การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ การกล่าวเกินจริง การทำเรื่องทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องตลก การลวง การชมตนเอง และการหักมุม ซึ่งกลวิธีเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้ากัน โดยอุดม แต่พานิชมักจะพูดในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้ข้อมูลทีละน้อยหรือมากเกินไปแก่ผู้ฟัง จึงสอดคล้องกับทฤษฎีหลักความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ์ (Grice, 1975) ซึ่งเป็นการละเมิดหลักตรงประเด็นด้วยการพูดสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง และการให้ข้อมูลทีละมากเกินไป หรือน้อยเกินไปที่จะละเมิดหลักปริมาณ และสุดท้าย ทฤษฎีการปลดปล่อยในงานวิจัยชิ้นนี้มีความสอดคล้องกับการโยนเรื่องสัปดน ซึ่งการโยนเรื่องสัปดนเป็นการสื่อความที่สื่อไปยังเรื่องเพศจึงสอดคล้องกับทฤษฎีการปลดปล่อยที่เกิดจากการที่มนุษย์ถูกบีบบังคับให้อยู่ภายในได้กฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น การห้ามพูดคำหยาบคาย การห้ามพูดเรื่องเพศ รวมถึงการพูดถึงสถาบันต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ การแสดงเดี่ยว ๆ ของอุดม แต่พานิช พบอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ การใช้มุขตลก จากการวิเคราะห์ถ้อยคำที่สร้างอารมณ์ขันพบว่าการแสดงเดี่ยว ๆ มีการใช้มุขตลกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมุขตลกในที่นี้เป็นเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ทราบกันอย่างกว้างขวาง การใช้มุขตลกทำให้ อุดม แต่พานิช ไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างโดยละเอียด แต่ผู้ฟังจะสามารถเข้าใจได้ ดังนั้นการทำความเข้าใจมุขตลกในการแสดงเดี่ยว ๆ ส่วนหนึ่งผู้ชมอาจต้องมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ หรือทราบถึงเหตุการณ์เหล่านั้นอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548: 125-129) ที่กล่าวถึงการใช้มุขตลกเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความตลกขบขันในเรื่องตลกภาษาไทย

สรุปได้ว่า จากการศึกษากลวิธีทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ที่สร้างอารมณ์ขันในเดี่ยวไมโครโฟนพบว่าการสร้างความตลกขบขันในเดี่ยวไมโครโฟนของอุดม แต่พานิชเกิดจากการละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งถ้อยคำส่วนใหญ่ที่สร้างอารมณ์ขันจะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม หรือวาทะที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐาน หรือค่านิยมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุมารณีย์ สังขมาน (2559) ในลักษณะของการใช้ถ้อยคำที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงกลไกของการสร้างอารมณ์ขันโดยผ่านมุมมองของวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ อีกทั้งเป็นแนวทางในการศึกษาความตลกขบขันในรูปแบบของเดี่ยวไมโครโฟน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา เจริญเกียรติบวร. (2548). *การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
ดุขฎฐิบัณทิต สาขาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา หวังสมโชค. (2549). *กลวิธีสื่ออารมณ์ขันในละครตลกสถานการณ์ของไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศา
สตรมหาบัณทิต สาขาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ญาดา ชาญบัณฐี. (2551). *กลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนอารมณ์ขันของเกตุเสพย์สวัสดิ์ ปาลกะวงศ์ ณ
อยุธยา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณทิต สาขาภาษาศาสตร์ การศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินท
รวโรดม.
- ทิมข่าวบันเทิง. (2556, 15 มีนาคม). ไทยรัฐ, หน้า 8.
- ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ. (2552). *ใช้ฟรีเซ็นเตอร์อย่างไรให้โดน*. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2560. จาก
<http://positioningmag.com/11491>.
- นิสา เมลานนท์. (2541). *การละเล่นและการเล่นจำลองพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2548). *เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ.2535-2545: การศึกษาแนวคิด
และกลวิธี*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณทิต สาขา ภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญโชค เขียวมา. (2550). *การศึกษาวัจจนกรรมบนป้ายหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานคร ปี 2547*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณทิต สาขาภาษาศาสตร์การศึกษา,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรดม.
- ภาวดี สายสุวรรณ. (ม.ป.ป). *ค่านิยมที่สะท้อนในมุกตลกในการ์ตูนช่องของไทย*. *ดำรงวิชาการ*. กรุงเทพฯ ฯ:
ม.ป.ท.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศุภกิจ เจนนพกาญจน์. (2556). "วิกฤติความเป็นชายและการแสวงหาความยุติธรรมผ่าน บทพูดเดี่ยว
(monologue) ในเรื่องสั้น ฝึอยู่ในบ้าน (2535) ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์". *การวิจัยเพื่อพัฒนา
สังคมไทย*. (10 พฤษภาคม 2556): 155-167.

- สุชาติ นรเศรษฐโกศล. (2557). วิจารณ์ในโฆษณารณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 6(2): 209-224.
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2556). *พูดขึ้นเทพ*. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย.
- หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร. (2554). อารมณ์ขันในข้อความทำยรถ: เสน่ห์ที่ไม่ควรมองข้าม. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 13(1): 69-77.
- อิงอร พึ่งจะงาม. (2554). *วิจารณ์และกลวิธีทางภาษาบนป้ายโฆษณาหาเสียงตั้งปี พ.ศ. 2554*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุมารณีย์ สังขมาน. (2559). กลวิธีทางภาษาในวิจารณ์การเสียดสีเพื่อสร้างความตลกขบขันของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 23(1): 156-178

ภาษาอังกฤษ

- Austin, J. L. (1962). *How To Do Things With Words*. Oxford: Clarendon Press.
- Devadason, F.J. (1996). *Practical Steps for Identifying Information Needs of Clients*. Retrieved February 22, 2015, from <http://www.geocities.com/Athens/5041/infneed.html>.
- Elmer, M. (1985). *Theories of Humor*. Encyclopedia Americana 14. : 563-564.
- Grice, H.P. (1975). Logic and conversation. In P.Cole & J.L. Morgan (Eds.), *Speech Acts*. 41-58 New York: Academic Press.
- Kurdi, M. (2008). Monologues: Theatre, Performance, Subjectivity. *Comparative Drama* No. 42: 519-523.
- Longacre, R.E. (1983). *The Grammar of Discourse*. New York: Plenum Press.
- Ramone, P. (2016). *Recommendations For Surround Sound Production*. Retrieved January 11, 2016, from http://www2.grammy.com/pdfs/recording_academy/.
- Searle, J.R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of language*. Cambridge University Press.
- Yule, George. (1996). *Pragmatics*. London : Oxford University Press.